

שו"ת הגר"י קאפח

יהודה יאירוף

שאלה*

בס"ד יז' תמוז תשנ"ו.

אל כבוד ידידי הרב הגדול החכם המובהק בכל ספריו המאירים כוזהר הרקיע לחכמים ולמוצאי דעת. הרב יוסף קאפח, שלום לו ולתורתו הנאדרת בקודש. ברצוני להתייחס לדברי אדונינו ומורינו הרמב"ם מנוחתו כבוד סלה! בספרו הפילוסופי האלוהי, מהמורה הנבוכים [חלק ג, פרק יז] עמוד שי"ג = בזה מה שכתב הרב הרמב"ם, וזה לשונו: "ואשר הביאני לדעה זו, לפי שלא מצאתי כלל לשון ספר נביא שמזכיר שיש להשם השגחה באיש מאישי בעלי החיים, זולתי באישי האדם בלבד". זהו לשון הרמב"ם: ולאחר שנפשי הביטה בעיון בדברי קודשו של הרמב"ם, מבקשת נפשי הדלה והענייה, להביא פסוקים המוכיחים באופן ברור ומוחלט, שאכן עדויות רבות יש בכתבי קודשינו, שהשם ברוך הוא השגחתו היא נמצאת באופן המאודיי (מלשון מאוד) והתדריי בהשגת יצורו שאינם ממין האדם. ונאמר: צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע השם: [תהילים לו, ז] והשגחת השם ברוך הוא הייתה באותו נחש הקדמוני אשר רצה להתחכם עם בוראו וכו', והשגחת השם הייתה בכל בעלי החיים אשר באו לתיבת נוח באופן הנסיי ובהשגת קיבוצם אליה ע"י היוצר בראשית, ונאמר: נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו [תהילים קמז ט] ומצאנו בסיפורו של אחד מגדולי נביאי האמת והצדק אליהו הנביא זכור לטוב, שאכן הבורא יתעלה ציווה את העורבים שיפרנסו את אליהו הנביא בלחם ובבשר בבוקר ובערב [ראה סיפור בספר מלכים ועיין חז"ל והרד"ק והרב האברבנאל] בפירושם לנושא זה. ונאמר הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם: [תהילים קד כא] ונאמר: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: [תהילים קמב טז] ויש עוד רבים ומפוזרים בכתבי קודשינו: ועוד נזכרתי בחמלת השם בהשגחתו מבעלי החיים שאינם ממין האדם, והוא ברביצת החמור תחת כובד משאו בחמלתו של האדון יתעלה ביצוריו, צווה בו שמיד יפרקו משאו ממנו, בעבור ויעמוד על מתכונתו ותוארו הראשון עמו. טרם רבץ תחת כובד משאו. או כפי שמצאנו עוד דוגמא שהתורה מצווה בה, לא תחרוש בחמור ובשור יחדיו, וזאת מחמת פחות כחותיו של החמור ביחס לכחותיו העצומים של השור ועוד כהנה וכהנה. ולכן הואיל והבאנו פסוקים מוחלטים, המוכיחים בפירוש מלא, שאכן חמלת

* תשובה זו נתנה לנו באדיבותו הרבה של הרב יהודה יאירוף הי"ו, איש ירושלים. נוסח השאלה והתשובה מובא כאן בשלימות ללא כל תוספת. סוגריים מסולסלות {} מראות על אות מיותרת במקור.

האדון יתעלה הינה נמצאת בהשגחתו על המין מבעלי החיים, ונפשי אין מתיישב אצלה כיצד לא השגיח אדונינו ומורינו הרמב"ם בפסוקים אלו המורים אחרת מדברות קודשו. הרב יוסף הנכבד, אלו בראשונה מה שרצייתי להוכיח מהפסוקים: שאכן השגחת הבורא מושגחת בבעלי החיים. ובבחינת ואתה מחיה אל כלם. ועוד בבקשתי אל מו"ר ידידי הרב יוסף קאפח.

ועיין כבודו הנכבד בספרו הפילוסופי יקוו-המים לחכם הגדול הרב שמואל אבן תיבון מנוחתו כבוד, וראה בה מפעלות אלוהיים בפירושו הנשגב למזמור: "ברכי נפשי את השם". ובשניה ברצוני להסביר: בהופכי את העמוד שי"ג במורה הנבוכים, בעמוד שי"ד מהדורת הרב יוסף, מביא הרמב"ם פסוקים המוכיחים שאכן נמצאת השגחת השם במין מבעלי החיים. ואותן הפסוקים אף אנחנו כתבנו. ועוד כתב הרמב"ם וזה לשונו: והרבה תמצא כיוצא בלשונות {ה}הללו ואין בהן מאומה הסותר השקפה זו. לפי שכל אלה השגחה מינית ולא השגחה אישית. והרי בעמוד שי"ג כתב במפורש שלא מצא כלל לשון ספר נביא, שיש השגחת השם בבעלי החיים. ובעמוד שי"ד כתב שאין סתירה בדברות קודשו. ואין דברות קודשו של מורינו הרמב"ם מתיישבים עמי הואיל וכבוד אדונינו הרמב"ם סותר את דבריו בעצמו. אע"פ שכתב בעמוד שי"ד שאין סתירה בדבריו, אין הדברים נראים כן.

לגבי קושיותיו של הרב הגדול הרב יצחק בן יהודה האברבנאל מנוחתו כבוד, קושיותיו מובאות בפירושו למורה הנבוכים בהוצאת ברזני, בנושאי הנבואה ובמרכבות יחזקאל הנביא, וכמו כן בנושאים האסטרונומיים וגלגלי מעלה. אגב לגבי נושא הקרבנות מגן האברבנאל בכבוד גדול על הרמב"ם נגד השגותיו של מורינו ורבינו הרמב"ם מנוחתו כבוד, ומסכם הרב האברבנאל: ואלו דברי קדושה ולא דברי הבאי:

לגבי ספר אבן מגש הנקרא "כבוד השם"¹, הוא ספר לפני 600 שנה לערך, של הרב רבי אברהם הלוי אבן מגש, וספר זה מבטל את "אמונת" הגילגולים באופן נחרץ ומוחלט ומביא בו רבנים נכבדים מאומתינו הלועגים בתוקף לאמונת הגילגולים: אלו דברי אל כבוד תורתך בעת הזאת, ושכרך כפול מן השמים בהשיבך תשובה אלי.

בכבוד רב כערכו הרם בקודש
יהודה יאירוף
איש ירושלים

תשובה

ב"ה יז בתמוז תשנ"ו

כבוד הרב המלומד הדגול יהודה יאירוף הי"ו
כנהר שלום

על הסתירה לכאורה בדברי הרמב"ם לי נראה שאין שום סתירה כי לדעת הרמב"ם, האדם מושגח השגחה פרטית אישית, וכל פעולותיו מבוקרים, משא"כ² בעלי החיים רק השגחה מינית כללית. קושיותיו של האברבנאל ידועות לי, ונדמה לי שהוא מקשה על מה שהבין לא על דברי הרמב"ם. ספרו של אבן מיגאש יש לי תודה רבה. אני מאד עסוק כעת ואין לי זמן לרשום כל המדברים במה שכת"ר במכתבו, ועוד חזון למועד. ואשר לגלגול נפשות העירותי באמו"ד³ של רס"ג מהדורתי ע"ש.

בכבוד רב
יוסף קאפח.

¹ נושא עליו התכתבו קודם לכן.

² =מה שאין כן.

³ =באמונות ודעות.